

Visibilitat escassa

MANUEL CASTAÑO

La part visible

Sebastià Alzamora

Proa (Premi Carles Riba 2008)

104 pàgines. 14 euros

Sebastià Alzamora (Llucmajor, 1972) té poca fe en la condició humana. En la seva aportació a *Dogmàtica imparabile* (2005), llibre de contingut ideològic escrit junt amb Hèctor Bofill i Manuel Forcano —els tres més destacats de la pleiade de poetes prolífics i sobradament premiats que es van autoanomenar imparables—, afirma el seu “desig que l’actual model de societat occidental finalitzi al més aviat possible”; considera probable un daltabaix a conseqüència d’una “punció de la bombolla especulativa de crèdit” —en això ja ens hi trobem—, i que, fruit del pànic col·lectiu, s’esdevingui una “emergència de l’animalitat”. No ens ha d’estranyar doncs que els protagonistes de *La part visible* (premi Carles Riba 2008) apareguin convertits, ell, en una mona i, ella, en un caribú; encara que no pas, almenys explícitament, en tots els poemes. Animals, no ho són, perquè els seus actes i els seus sentiments són humans, prou humans; és més aviat que volen ser-ho. Una passió fonamentada en els

instints més primaris, no per això menys exaltada amb termes grandiloqüents, els emporta; és un amor reduït a atracció sexual, i aquesta, desproveïda de dimensió estètica i limitada als moviments que imposen els sentits. Ben aviat ens fem la pregunta de si és possible escriure poesia a partir de la reducció de l’ésser humà al que té de comú amb els animals, o de si és encara humana una existència que es gira conscientment d’esquena a qualsevol mena d’idealització. Si és possible, deu ser perquè tot plegat és un artifici; mentre existeixi el llenguatge en la relació entre dues criatures, per més bèsties, o per més desvinculades de les convencions humanes, que aspirin a ser, la poesia pot sorgir, i també un imprecís més enllà. Per això “diria encara que t’estimo, que ocupes els meus somnis”, se li escapa de dir, líricament, a un d’aquests dos animals impossibles.

El llibre, encara que sembla haver-se de llegir com una història en capítols, pateix d’una certa falta d’unitat, com si hi haguessin confluït textos provinents de projectes diferents. Hi ha un poema llarg, en tres parts, amarg i nihilista; un bon grapat d’epigrames amb ressons lul·lians, plens d’humor negre, i uns quants

poemes narratius, segurament els més ben assolits, que s’aparten de la temàtica global de la tempestuosa relació entre la mona i el caribú. L’estil és, com de costum en l’autor, discordat i convuls; es despreocupa d’arrodonir la trama, i es conforma de sacsejar l’ànima del lector amb escenes inquietants dibuixades amb traç gruixut, sense com va ni com vénen; fa l’efecte que el més important és que res d’amable ni d’armònic ens conforti, i per això l’estirabot és el recurs més freqüent. Per sort, Alzamora sap què cosa és un vers i la seva habilitat formalitzadora alleuja la lectura, sobretot gràcies a les virtuts del decasil·lab, tan apte per reflectir la llengua parlada. Tanmateix sembla adonar-se d’una certa insuficiència d’aquests “versos barats que volen, | ineptes, amidar el desig”. Fem un pas més i preguntem-nos si no hauria estat més productiu vehicular el plantejament en un relat en prosa; llavors potser els personatges, la seva metamorfosi i el seu camí de perdició podrien adquirir un sentit que costa de trobar en el recull d’impressions que se’ns ofereix. I encara gràcies pel sarcasme amb què es contemplen les peripècies dels dos humans fent l’animal, sense el qual l’artifici seria de més mal suportar.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Grècia i nosaltres

JORDI LLOVET

Un home conegut de Barcelona, persona d’estudis superiors i coneixements notables, ha sostingut tota la vida que les criatures neixen sempre amb els atributs sexuals masculins, i que, en el cas que els pares desitgin una noia, la criatura és sotmesa a una ràpida intervenció, per la qual el nen es converteix en una nena. Debades els seus amics hem intentat, amb tractats d’embriologia a la mà, fer-li avinent que aquesta tesi no s’aguantava per cap lloc: l’home sempre s’ha entossudat en la teoria que tothom neix masculí, i que les femelles són fruit d’una dràstica eliminació de la part anatòmica que tots sabem dels homes.

La cosa no tindria més gran importància si no fos que, en realitat, aquesta era justament la teoria d’Aristòtil, el qual, a la seva *Reproducció dels animals*, 777a15 i 737a28, sosté, amb la mateixa tranquil·litat que opinava que les dones tenen menys dents que els homes, que la feminitat, l’“ésser dona”, era una “mutilació natural”, i que tota femella —de l’espècie que fos— era sempre un “mascle mutilat”. Diodor de Sicília, Tit Livi, Plini el Vell o Auli Geli van puntualitzar la qüestió arran l’observació de diversos casos d’androgínia i d’hermafroditisme, i només van presentar-se dubtes respecte a les pèrfides hienes, les quals, secularment, han presentat una indiferència sexual molt sorprenent, tant, que encara avui no és fàcil descobrir si són mascles o femelles: ni un savi japonès, d’aquells que destrien el sexe dels pollets amb dits molt hàbils, no seria capaç d’arribar a cap conclusió. Plini, per explicar-ne una de grossa, ens ennova que va conèixer un africà, un tal Tisdritas, dona de tota la vida, que, oh gran fatalitat!, justament el dia que s’anava a casar amb un xicot molt homenàs, va transformar-se, per a gran ensurt de l’altre, en un home tan carregat de títols com el nuvi.

Coses d’aquest calibre es llegeixen, per a goig dels amants de savieses rares, en un llibre prodigiós que acaba de publicar El Acanalado: Oddone Longo, *El universo de los griegos. Actualidad y distancias*, Barcelona, 2009. El llibre, la veritat, no ha estat escrit per a qualsevol, perquè es troba farcit de paraules en grec i de sabers filològics i antropològics de rigor; però, només que els estudiants de llengües clàssiques se’l procurin, l’edició no trigarà a esgotar-se i ningú no quedarà decebut xica ni mica.

Tot el llibre reposa sobre la tesi que moltes coses de la cultura de la Grècia arcaica i clàssica tenen encara una vigència molt gran als nostres dies, cosa que no essent cap novetat convé recordar a l’espècie humana ara i adés. Així, per posar un altre exemple, al capítol IX, ‘Societat i economia a Aristòfanes’, Longo recorre a aquest comediògraf —que és qui més bé ens ensenya què passava de debò a la Grècia dels grans filòsofs i dels tràgics més perdurables—, i, citant passatges d’*Els núvols* i de Plutó, passa revista a una mania que, pel que sembla, ha estat universal i pròpia de totes les eres de la història: l’amor als diners, o, per dir-ho pròpiament, l’*ápeiros ploútos*. “¿Interessos? ¿I quina mena d’animal és, aquest?”, pregunta Estrepsíades. I un usurer li respon: “¿I quin altre sinó el fet que cada mes i cada dia, a mesura que corre el temps, els diners es converteixen sempre en més i més?”. El problema també havia estat tractat per Aristòtil, i amb més cert que totes les coses relatives a mascles i femelles, quan, en una pàgina de la *Política*, escriu: “Tots aquells que practiquen la crematística miren d’acréixer a l’infinit (*eis ápeiron*) els diners, i la seva vida transcorre en la convicció que el capital monetari ha d’incrementar-se sense límit”. Del cert que aquesta idea té vigència, perquè, als últims vint o trenta anys, molta gent ha pensat això mateix i al capdavall, per aquelles coses de Fortuna, que sempre gira, s’han trobat que els cabals quedaven en no res o en poca cosa, com ha passat fins i tot en un lloc pacífic de La Manxa, el nom del qual no cal ni recordar.

Hi ha més capítols fastuosos, com ‘L’heroi, l’armadura i el cos’ o ‘L’aigua en el vi de Grècia’. En el primer, l’autor repassa els passatges de *La Iliada* en què es parla dels guerrers, de l’arnès que portaven i de l’enorme respecte que calia tenir pel cos dels vençuts —tot i que era costum despullar-los, en plena batussa, de les armes i l’arnès, coses totes elles de molt preu—, amb la coneguda excepció del tractament que rep el cos d’Hèctor per part d’Aquilles: al cap i a la fi, aquell li havia occit el seu amic i amant, Pàtrocle, revestit amb les armes que l’aqueu li havia deixat per mor de glòria. Fet i fet, la mitologia havia donat als grecs d’altres exemples d’un comportament semblant, com el d’Hipòlit arrossegat pels cavalls de Posidó, en menystenir Fedra en tot moment, o el de Màrsias, que tocava la flauta i va ser espellifat per Orfeu, líric de sempre, després d’una juguesca de melòmans. Quant a l’aigua i el vi, l’autor dedica un munt de pàgines al costum dels grecs de barrejar, en les crateres, l’una cosa i l’altra en una proporció que no solia baixar d’una mesura de vi per quatre d’aigua. Suposo que a les festes en honor de Dionís s’hi feia una excepció.

¿Que n’és, de saludable, aprendre aquestes coses!

“Hi ha moltes coses

de la Grècia antiga

que tenen plena vigència”

Sebastià Alzamora, després de rebre el Premi Carles Riba 2008, pel seu poemari *La part visible*. / JOAN SÁNCHEZ

El capellà, l’amant i la mare

PAU DITO TUBAU

La mare

Grazia Deledda

(Traducció de Meritxell Anton)

Adesiara

137 pàgines. 18 euros

La consecució del premi Nobel el 1926 va ungir la carrera literària de Grazia Deledda (Nuoro, Sardenya, 1871-Roma, 1936) i va corroborar la imatge d’autora dedicada a plasmar els caràcters i els costums sards que ella mateixa havia col·laborat a cultivar des de jove. Elogiada per la crítica de l’època i seguida per un públic de vegades més nombrós que el de molts escriptors italians que anaven a l’hora —era contemporània de d’Annunzio, Pirandello i Svevo—, la raó del seu èxit va raure en saber construir uns trames atractives, d’elusiu rerefons detectivesc, en què els conflictes dramàtics es desplegaven en sintonia amb les preocupacions socials del seu temps: la crisi entre moral i religiosa de la família patriarcal campeyrola i la transformació dels models de vida acostumats, en especial els hàbits i els instints atàvics.

Obres com ara *Elias Portolu*, *Canne al vento* i *Colombi e sparveri* van donar densitat a una obra de llarga trajectòria basada en una mescla del verisme de Verga, amb un estil i unes temàtiques pròpies del Vuit-cents italià, i algunes aproximacions lleus tant a la sensualitat del d’Annunzio com a la novel·la psicològica moderna. *La mare* és la seva novel·la breu més representativa, aquella en què el triangle dramàtic (un capellà de poble que fa reviure la fe als feligresos feréstecs, la mare pobra i vídua que hi conviu i la filla d’un home extravagant que s’enamora del capellà quan aquest visita el seu pare moribund), posa en dansa, sota una aparença de tensions com ara entre el bé i el mal, les raons de l’església i les de la natura, qüestions de consciència més pròpies d’una sensibilitat moderna.

La peculiaritat és que la història comença com una lluita entre la mare i la parella d’amants en què aquella apel·la als seus sacrificis històrics d’antiga minyona, al celibat del fill i al paper moralitzador del capellà en un poble de bàr-

bars, però a mig camí es decanta cap a la vida vilatana i la necessitat dels miracles i els líders espirituals —en el pròleg a l’edició anglesa, D.H. Lawrence subratllava la seva atracció pel retrat de la psicologia de les multituds—, per bé que al final recupera els conflictes dels protagonistes: el capellà que dubta entre el deure i el desig, i se sap mentider amb els idòlatres; la mare, que vacil·la entre voler retenir el fill i deixar-lo marxar, i l’amant, que creu que l’única solució és que fugin del poble. Al capdavall tot acaba a la italiana, això és, amb una escenificació i com el rosari de l’aurora. A pesar que el temps n’ha reduït el valor com a autora —la traducció, en aquest cas, és acurada i en millora la música—, les obres de Deledda no han deixat d’editar-se a Itàlia des de la seva mort. I han hagut de ser les feministes anglosaxones les que n’hagin lluit i reivindicat el valor, no només literari, sinó biogràfic i encara vital de la manera en què una dona de la seva època se’n va sortir per ser llegida i respectada en un medi de predomini masculí.